

AGRONOMSKI GLASNIK

DRUŠTVA AGRONOMA NR HRVATSKE

GODINA V

SIJEČANJ 1955

BRÓJ 1

Ing. REGAN ĐURO, naučni suradnik
Zavod za poljoprivrednu ekonomiku, Zagreb

Metoda za obračunavanje zaposlenosti radne snage seljačkih gospodarstava u kotaru Valpovo*

Zaposljenje radne snage u seljačkim gospodarstvima, a naročito zaposljenje viškova radne snage prvorazredno je pitanje našeg sela. S ovim je problemom vezano ujedno i podizanje narodnog dohotka. Zaposljenjem viškova radnih dana povećava se dohodak povećanom proizvodnjom i uklanja ujedno gubitak narodnog dohotka zbog nedovoljno zaposlene radne snage.

Zaposljenje radne snage računa se obično pomoću normativa na osnovu poljoprivredne proizvodnje. Pri tome se ne vodi dovoljno računa o rasparčanosti zemljišta u seljačkim gospodarstvima, koja povećava utrošak rada, upotrebu nesuvremenih zastarjelih sredstava proizvodnje, zaostali način proizvodnje i t. d. te naročito zaposljenje radne snage gospodarstva u nepoljoprivrednim djelatnostima kao kirijanje, vožnju gorivog drva, povremeni rad u nadnicu, kućna preradba i t. d.

Metoda, s kojom je obračunata radna snaga u kotaru Valpovo, pokušala je obuhvatiti zaposljenje radne snage u seljačkim gospodarstvima onako kakvo jest bez obzira na sredstva i način proizvodnje i utvrditi štete narodnog dohotka, koju kotar ima od toga.

Dokumentacija za ovu raspravu uzeta je iz ankete o sredstvima, troškovima i načinu proizvodnje 22 seljačkih gospodarstava u sve tri općine kotara Valpovo. Anketirano je god. 1953. posebno izrađenom metodom 13 seoskih gospodarstava u općini Valpovo-Belišće, 5 seoskih gospodarstava u općini Petrijevcima i 4 u općini Bizovac.

Prateći obračun radne snage u ovoj studiji u kotaru Valpovo objasniti će se ujedno i metod rada.

Kotar Valpovo je 1953. g. imao 75 stanovnika na 1 km², dok NRH ima 69,6 a 12 kotareva Istočne Slavonije 52 stanovnika na 1 km².

* Ova studija temelji na podacima iz Ekonomske analize i plana unapređenja poljoprivrede kotara Valpovo, koju izrađuju Zavod za poljoprivrednu ekonomiku u Zagrebu.

Privreda kotara Valpovo pokazuje znatno drukčiju sliku negoli privreda u većim kotarima NRH. Dok je poljoprivreda u većini kotara NRH pretežno osnovna grana privrede, u kotaru Valpovo ravno-
pravna joj je industrija.

Evo nekoliko uporednih brojeva o brutto produktu između kotara Valpovo, koji ima jaku industrijsku proizvodnju i susjednog kotara Donji Miholjac, koji nema veće industrije te NRH.

1 (Iz društvenog plana za god. 1954. u mil. dinara)

GRANA	Kotar Valpovo				Kotar Donji Miholjac				N	R	H	
	brutto produkt	%	dohodak	%	brutto produkt	%	dohodak	%				brutto produkt
Industrija i rudarstvo	2.291,8	63,3	678,0	46,7	81,0	5,1	15,5	1,6	295.579	50,1	99.631	40,7
Poljoprivreda	1.134,8	31,6	688,7	47,4	1.327,0	82,2	812,8	87,4	130.794	23,5	80.069	32,5
Šumarstvo	—	—	—	—	44,0	2,1	17,0	1,8	7.009	1,2	4.144	1,8
Građevinarstvo	—	—	—	—	—	—	—	—	32.852	5,6	13.271	5,5
Saobraćaj	—	—	—	—	—	—	—	—	51.449	8,8	19.326	7,9
Trgovina	54,9	1,6	32,1	2,3	73,2	4,5	28,3	3,1	17.973	3,1	11.514	4,47
Ugostiteljstvo	62,9	1,8	15,3	1,1	40,6	2,5	10,6	1,1	16.243	2,7	4.040	1,3
Zanatstvo	54,8	1,7	34,9	2,5	56,7	3,5	46,0	5,0	28.909	5,0	13.880	5,9
Sveukupno	3.604,3	100,0	1.453,8	100	1.622,7	100	930,5	100	580.808	100	245.876	100,0

Kao što vidimo iz ove tabele industrijska proizvodnja čini u kotaru Valpovo većinu brutto produkta i gotovo isti dohodak kao poljoprivreda.

Drvno-industrijski kombinat glavna industrija kotara Valpovo smještena je u Belišću i zaposljuje oko 3.000 radnika.

Industrija kotara i blizina Osijeka vrlo povoljno utječu na ekonomske uvjete poljoprivredne proizvodnje, a naročito u pogledu mogućnosti uposljenja. To nam najbolje potvrđuje raspodjela stanovništva po proizvođačkim grupama.

Raspodjela stanovništva po proizvođačkim grupama

OPĆINA	Proizvođačko stanovništvo						Neproizvođačko stanovništvo		Ukupno stanovništvo
	grupa industrija		grupa poljoprivreda		grupa zanatstvo		broj	%	
	broj	%	broj	%	broj	%			
Belišće	3.911	54,7	1.874	26,2	193	2,7	1.169	16,3	7.147
Valpovo	1.700	17,7	5.667	59,3	537	5,6	1.654	17,3	9.554
Petrijevci	661	18,0	2.330	63,3	168	4,5	505	13,7	3.664
Bizovac	468	9,6	3.849	79	137	2,8	418	8,5	4.872
Ukupno:	6.740	26,7	13.720	54,3	1.035	4,1	3.746	14,8	25.241

Iz navedene tabele vidimo, da je poljoprivredno stanovništvo od ukupnog u kotaru Valpovo nešto niže od prosječnog republičkog (55,3%). Zatim vidimo, da je najmanji procenat poljoprivrednog stanovništva u bivšoj općini Belišće i obližnjoj općini Valpovo, dok je najveći procenat poljoprivrednog stanovništva u općini Bizovac, koja je najudaljenija i od Belišća i od Osijeka.

Iz ove tabele ne vidi se i povremeno zaposlenje ljudi iz seoskih gospodarstava u Belišću i Osijeku.

Zaposlenost seoskih gospodarstava zavisi kao i u svakoj proizvodnji također i od sredstava proizvodnje i njihovih kapaciteta, načinu i opsegu proizvodnje, te količini i kapacitetu ljudske radne snage.

Sredstva proizvodnje

Kotar Valpovo ima prema statistici 27.094 ha poljoprivredne površine. One su ovako raspodijeljene:

Raspodjela poljoprivrednih površina	Valpovo	Petrijevci	Bizovac	Kotar Valpovo	Istočna Slavonija	N R H
Poljoprivredna površina	100	100	100	100	100	100
Oranice i vrtovi	78,34	83	79	79,33	78,14	54,6
Voćnjaci	0,03	0,38	0,06	0,11	3,65	1
Vinogradi	0,03	0,92	0,20	0,20	2,39	3,4
Livade	9,48	3,19	5,95	6,24	5,82	20,8
Obradive površine	87,88	86,45	85,28	84,88	90,26	79,90
Pašnjaci	10,67	8,50	14,67	13,45	8,73	15,7
Trstici i bare	1,45	5,05	0,05	1,67	1,01	4,55

Struktura sredstava uloženi po 1 ha zemljišta prema anketiranim gospodarstvima pokazuje niža tabela. Kao usporedba navode se podaci i za neke strane zemlje.

	Seljačka gospodarstva		Švicarska 1939.		USA - mješovito gospodarstvo 1952.		Danska
	Din	%	franak	%	dolar	%	
Nasadi	842	0,5	2.579	12	—	—	—
Zgrade	96.720	61,8	2.525	53,7	225	45	—
Strojevi	11.146	7,1	422	9	135	27	—
Stoka (od toga konji)	28.980	18,0	750	16	90	18	—
Obrtna sredstva	20.133	12,6	386	8	50	10	—
Sveukupno po 1 ha dinara	156.979	100,0	u našim dinarima po 1 ha		393.510	300.000	725.900

Upoređujući sredstva uložena u gospodarstvu po 1 ha u kotaru Valpovo i u zemljama s naprednijom poljoprivredom vidi se, da zemlje s naprednom poljoprivredom imaju mnogo više sredstava po 1 ha, i to manje u zgradama i obrtnim sredstvima, a više u strojevima i proizvodnoj stoci.

Budući da je za zaposlenje ljudske radne snage i korištenje ostalih sredstava u poljoprivredi seoskih gospodarstava naročito važno posjedovanje zemljišta i stoke, jer o posjedovanju ovih sredstava zavisi korištenje ostalih, navodimo i tabelu

Zemljište po kategorijama vlasništva (ukupno, po gospodarstvima i članovima).

STATISTIČKI PODACI IZ POPISA STOKE ZA GODINU 1953.

OPĆINA	Seljačka gospodarstva po posjed. odnosima	Popisana gospodarstva u % od ukupnih	Posjeduju ukupno zemljišta u %	Zemljišta po gospodarstvima		Članova po gospodarstvu	Zemljište po članovima		Radno sposobnih	Radno sposobni
				ukupno ha	oranica i vrtov.		ukupno	radno sposobnim		
Belišće	do 2 ha	24,23	6,05	1,04	0,92	3,18	0,30	0,53	—	—
	2 — 5 ha	40,30	35,92	3,77	3,31	4	0,94	1,64	—	—
	preko 5 ha	35,97	58,03	6,95	6,04	4,14	1,68	2,93	—	—
	ukupno	100,00	100,00	4,23	4,22	3,91	1,08	1,88	57,35	—
Valpovo	do 2 ha	13,68	3,76	1,25	1,06	3,14	0,40	0,70	—	—
	2 — 5 ha	48,93	39,72	3,19	3,19	3,70	1	1,74	—	—
	preko 5 ha	37,39	56,52	6,90	5,55	4,90	1,40	2,46	—	—
	ukupno	100,00	100,00	4,57	3,79	4,07	1,12	1,95	57,35	—
Petrijevci	do 2 ha	35,86	14,01	1,30	1,08	3,12	0,42	0,62	—	—
	2 — 5 ha	43,61	45,63	3,46	3,10	3,52	0,97	1,43	—	—
	preko 5 ha	20,53	40,26	6,49	5,63	4,26	1,52	2,28	—	—
	ukupno	100,00	100,00	3,30	2,90	3,59	0,93	1,39	66,66	—
Bizovac	do 2 ha	41,93	15,53	1,10	0,96	3,15	0,35	0,56	—	—
	2 — 5 ha	41,22	48,31	3,51	3,16	3,95	0,89	1,41	—	—
	preko 5 ha	16,85	36,16	6,44	5,71	4,53	1,42	2,26	—	—
	ukupno	100,00	100,00	3,00	2,65	3,71	0,81	1,28	63,17	—
Kotar	do 2 ha	24,43	7,28	1,19	1,02	3,14	0,37	0,61	—	—
	2 — 5 ha	45,06	40,89	3,64	3,19	3,79	0,97	1,61	—	—
	preko 5 ha	30,49	51,83	5,68	5,68	4,45	1,48	2,51	—	—
	ukupno	100,00	100,00	4,02	3,42	3,82	1,03	1,72	60,36	—

Kao što vidimo iz ove tabele najveći prosjek zemljišta po gospodarstvu imamo u općinama Belišće i Valpovo, a najmanje u Petrijevcima i Bizovcu. To je upadljivo u obratnom odnosu prema procentu poljoprivrednog stanovništva po općinama. Moglo bi se zaključiti, da je veći broj poljoprivrednog stanovništva uzrokovao relativno manje površine posjeda po gospodarstvu i članu, jer se višak stanovništva nema gdje zaposliti i obratno. Iz navedene tabele također se vidi, da gospodarstva s više zemlje donekle imaju i veći broj članova, ali ne proporcionalno veći s većom površinom zemljišta.

Procenat radno sposobnih u tabeli izveden je na osnovu anketnih podataka.

Brojno stanje stoke na 100 ha i po gospodarstvu i članovima gospodarstva o kojem broju veoma zavisi zaposljenje vidi se iz tabele:

BROJ STOKE SA 100 HA PO KATEGORIJAMA VLASNIŠTVA SELJAČKIH GOSPODARSTAVA U KOTARU PREMA POPISU STOKE IZ GODINE 1953.

Gospodarstva po površini zemljišta	Konja	Goveda	Ovaca	Svinja	Peradi
Do 2 ha	15,7	32,9	18,8	96,8	533,8
Od 2—5 ha	24,2	16,2	17,1	47,0	211,7
Preko 5 ha	27,7	9,8	12,1	3,3	148,7
Nepoljoprivredna gospodarstva	8,4	44,4	55,6	119,6	877,8

Broj stoke po gospodarstvima i članovima gospodarstava po općinama i kategorijama vlasništva pokazuje slijedeća tabela:

BROJ STOKE PO GOSPODARSTVU I ČLANOVIMA GOSPODARSTVA

OPĆINA	Seljačka gospodarstva	Konji		Goveda		Svinje		Ovce		Perad	
		po gosp.	po članu	po gosp.	po članu	po gosp.	po članu	po gosp.	po članu	po gosp.	po članu
Belišće	do 2 ha	0,35	0,09	0,59	0,17	1,2	0,35	0,51	0,15	6,3	1,8
	2—5 ha	0,83	0,27	0,76	0,18	1,42	0,36	0,50	0,12	7,4	1,82
	preko 5 ha	1,7	0,41	0,70	0,17	2,00	0,49	0,86	0,20	9,6	2,30
	Ukupno:	1,03	0,25	0,67	0,17	1,57	0,40	0,65	0,16	7,9	2,02
Valpovo	do 2 ha	0,19	0,06	0,34	0,18	0,9	0,29	0,27	0,08	7,2	2,23
	2—5 ha	0,92	0,25	0,54	0,16	1,41	0,4	0,67	0,18	8,3	2,25
	preko 5 ha	2,05	0,42	0,71	0,14	2,4	0,49	1,05	0,21	11,8	2,35
	Ukupno:	1,25	0,35	0,66	0,16	1,7	0,42	0,78	0,19	9,3	2,26
Petrijevci	do 2 ha	0,12	0,04	0,33	0,16	1,1	0,36	0,22	0,07	6,1	1,96
	2—5 ha	0,86	0,24	0,61	0,17	1,4	0,40	0,90	0,25	8,5	2,40
	preko 5 ha	1,82	0,43	0,61	0,14	2,05	0,48	0,32	0,07	9,7	2,25
	Ukupno:	0,99	0,27	0,51	0,14	1,4	0,41	0,51	0,15	7,7	2,20
Bizovac	do 2 ha	0,16	0,05	0,37	0,12	1,13	0,36	0,20	0,65	6,3	1,92
	2—5 ha	0,91	0,23	0,36	0,09	1,50	0,40	0,41	0,11	10,9	1,80
	preko 5 ha	1,36	0,31	0,48	0,17	2,05	0,74	0,04	0,01	9,9	2,20
	Ukupno:	0,7	0,9	0,38	0,12	1,46	0,41	0,26	0,05	7,1	1,92
Kotar	do 2 ha	0,18	0,05	0,39	0,12	1,16	0,36	0,29	0,09	6,35	2,01
	2—5 ha	0,88	0,23	0,59	0,15	1,5	0,39	0,66	0,17	8,20	2,15
	preko 5 ha	1,8	0,39	0,67	0,14	2,25	0,49	0,86	0,18	10,2	2,25
	Ukupno:	1,04	0,27	0,56	0,14	1,67	0,42	0,67	0,16	8,5	2,20

Iz ovih dviju tabela vidimo dvije obratne slike. Tabela o broju stoke na 100 ha pokazuje da gospodarstva na 100 ha s manjim površinama imaju više stoke na 100 ha. Kod konja je obratno. Veća gospodarstva imaju redovito i više konja.

Obratno broju stoke na 100 ha osim konja, broj stoke po gospodarstvu i članovima gospodarstva pokazuje, da gospodarstva s više zemlje imaju i više stoke po gospodarstvu i da taj porast nije ni približno tako upadljiv u pogledu broja stoke po članu domaćinstva. Broj stoke po članovima gospodarstva u svim kategorijama približno je jednak s malim razlikama.

Slično kao što pojedine kategorije gospodarstva s više zemlje imaju veći broj stoke i općine, koje imaju gospodarstva prosječno s više zemlje, imaju više stoke po gospodarstvu (Belšće i Valpovo). Petrijevcima i Bizovcima su općine, koje imaju gospodarstva s prosječno manje zemlje, te imaju i prosječno manje stoke po gospodarstvu, pa prema tome i manju mogućnost zaposlenja.

U vezi s brojem stoke i korištenjem kapaciteta treba spomenuti, da su staje za konje i goveda u kotaru Valpovo prema anketi iskorištene svega oko 50%, a svinjci oko 60%. Ovi brojevi ukazuju na velike mogućnosti povećanja broja stoke uz malo ulaganje sredstava, a time i na nove mogućnosti zaposlenja. Treba još spomenuti na vrlo neekonomičnu vučnu snagu konja, koji jedu 365 dana u godini, a koriste se svega u prosjeku za godinu od 900—1000 sati za poljoprivrednu proizvodnju i ostalu djelatnost.

Da bismo razliku o mogućnosti zaposlenja upotpunili, potrebno je reći par riječi i o vrsti i načinu proizvodnje.

Evo nekoliko podataka o načinu korištenja sjetvenih površina.

Kao što vidimo iz tabele na str. u biljnoj proizvodnji preteže žitarična proizvodnja s jakim procentom industrijskih kultura. Udio leguminoza vrlo je malen. Od žitarične proizvodnje pretežni su dio strne žitarice, od čega se sama pšenica sije na znatno većim površinama nego kukuruz. Prinosi žitarica, industrijskih i drugih kultura iako su nešto u prosjeku iznad republičkog, niski su.

Treba još istaknuti i relativno veliku rasparčanost zemljišta. Prosječna veličina parcele u anketiranim gospodarstvima iznosi oko 0,38 ha, t. j. prosječna veličina gospodarstva od 4 ha rasparčana je prosječno na 10,5 parcela. Ovako velika rasparčanost veoma povećava potrebu radne snage i sprečava primjenu suvremene mehanizacije.

O stočnoj proizvodnji već smo raspravljali djelomično govoreći o broju stoke. Vidimo da kotar Valpovo ima prosječno malen broj proizvodne stoke, i to naročito malen broj goveda, a i svinja. Uz to dolazi i malena proizvodnja po grlu stoke na pr. u anketiranim gospodarstvima.

Po 1 kravi god. 1953.	1.036 lit. mlijeka	Prirasta kg 66
Prirast po krmači	—	888
Po ovci	vune 1.7	11.8
Perad — po kokoši	jaja 55 kom.	2.2

PROCENTNI ODNOS KULTURA U KOTARU VALPOVO PREMA STATISTICI

OPĆINE	Oranice i vrtovi	Žitarice				Industrijske kulture				Povrtne kulture		Krmne kulture	
		ukupno	pšenica	kukuruz	ukupno	šec repa	sunco- kret	konop- lja	ukupno	krum- pir	lukerka i cv. djetel.	grah- rica	
Bešliće	3.416	78,57	39,99	28,89	10,18	3,89	2,51	—	3,80	2,19	2,78	1,58	
Valpovo	8.093	79,45	38,71	17,74	8,13	1,87	3,32	—	3,03	2,01	4,82	1,88	
Petrijevci	4.445	69,45	36,40	19,48	10,66	5,66	3,60	—	5,64	4,12	9,25	1,68	
Bižovac	5.543	71,24	29,33	27,95	12,82	8,90	0,1	—	6,62	5,17	2,50	4,42	
Kotar 1953. g.	21.497	75,00	31,35	21,11	10,36	4,36	2,05	—	4,61	3,38	4,70	2,44	
Kotar 1947.—1949.	20.860	70,23	35,68	21,36	15,73	6,13	3,95	4,50	4,43	2,14	4,68	4,08	
1930.—1939.	19.950	87,2	42,0	27,7	5,3	0,8	—	—	3	1,8	3,26	—	
Istočna Slavonija	401-342	69,4	26,2	29,7	8,8	3,6	1,7	15	5,70	2,5	6,50	5,2	
I. rajon 1951.	599.020	70,3	32	29,5	9,3	3,95	1,9	2	7,1	3,3	6,10	4,2	

Treba još spomenuti nuzgrednu djelatnost u gospodarstvu, koja ostvaruje u anketiranim gospodarstvima 13,9% ukupnog dohotka.

Kao posljedica navedenih uvjeta proizvodnje s obzirom na sredstva, vrstu i način proizvodnje rezultira i utrošak radne snage.

On u anketiranim gospodarstvima daje ovu sliku:

OPĆINE	Broj anketiranih gospodarstava	Utrošak rada u gospodarstvu po 1 ha			U domaćinstvu po gospodarstvu treba na godinu (Anketa)
		u poljoprivredi	ostala djelatnost*	Ukupno	
Belišće-Valpovo	13	52	12,18	64,18	
Petrijevci	5	73	6,30	79,30	10 satnih radnih dana
Bizovac	4	60	3,23	63,23	—
Ukupno:	22	61,5	5,95	67,45	182,5

Na osnovu ovih normativa po 1 ha i zemljišta, kojeg posjeduju popisana gospodarstva, izračunan je broj radnih dana, koji su popisana gospodarstva utrošila godine 1953. u ostvarenu proizvodnju u svojim gospodarstvima uključivši ne samo poljoprivrednu, nego i drugu djelatnost u gospodarstvu. Podijelivši ove radne dane sa 220 desetsatnih radnih dana, t. j. s godišnjim kapacitetom jednog radno sposobnog, došli smo do broja radno sposobnih, koji bi bili potrebni, da obave sve poslove u gospodarstvu uz uvjete potpune zaposlenosti.

Broj radno sposobnih potrebnih u domaćinstvu dobili smo tako, da smo pomnožili broj popisanih gospodarstva s brojem potrebnih desetsatnih radnih dana za obavljanje svih poslova godišnje u domaćinstvu, tako dobiveni broj radnih dana također smo podijelili sa 220.

Broj radno sposobnih, koji žive u gospodarstvu, a rade povremeno izvan gospodarstva, uzeli smo iz popisa stoke.

Odbivši od broja radno sposobnih u gospodarstvu potrebni broj radno sposobnih u domaćinstvu, gospodarstvu i izvan gospodarstva, došli smo do viška radno sposobnih s pretpostavnog punog godišnjeg zaposlenja od 220 desetsatnih radnih dana.

Takva računica po općinama i pojedinim kategorijama gospodarstva u kotaru Valpovo pokazuje ova tabela:

* Ostala djelatnost obračunana je također po 1 ha, iako to nije proizvodnja sa zemljišta. Ovo je načinjeno iz tehničkih razloga radi lakšeg obračuna ukupne radne snage.

ZAPOSLENOST SELJ. GOSPODARSTAVA U KOTARU VALPOVO U 1953. G.

OPĆINA	Seoska gospodarstva	Posjeduju zemljišta u ha	Radno sposobni rade u %			% Viška radno sposobnih		Višak rad. sposobnih		Ukupno višak radno sposobnih	
			u domać.	u gospodarstvu van	gospodarstva	ukupno u %	od toga u poljoprivr.	1 ha	od toga u poljoprivr.		
Belišće	do 2 ha	143	271,3	25,3	15,3	33,4	26	59,4	0,49	1,2	71
	2—5 ha	856	521,3	21,6	47,8	12,4	18,2	30,6	0,11	0,18	94,1
	preko 5 ha	1384	472,6	21,1	85,1	6,6	-12,8	6,2	-0,04	-0,026	-61,69
	Ukupno	2383	1265,2	22,3	54,5	14,9	8,5	23,2	0,043	0,12	103,5
Valpovo	do 2 ha	230	329,8	27,9	20,4	22,4	29,3	51,7	0,42	0,74	97,21
	2—5 ha	2427	1391,3	23,5	50,8	8,5	17,2	25,7	0,097	0,51	236,3
	preko 5 ha	3455	1406,8	17,5	72	3,5	7	10,5	0,029	0,04	98,7
	Ukupno:	6112	3127,9	21,2	57,2	7,8	13,8	21,6	0,071	0,11	432,2
Petrijevci	do 2 ha	307	419,3	24,0	22,5	9,4	44,1	52,5	0,70	0,82	216,6
	2—5 ha	994	686,6	20,9	52,2	6,1	20,8	12,9	0,14	0,18	142,4
	preko 5 ha	877	383,9	17,6	83	27,2	-27,8	-0,6	-0,022	—	-19,97
	Ukupno:	2178	1561,8	21,1	50,2	6,1	21,6	28,7	0,15	0,20	339,03
Bizovac	do 2 ha	183	329,0	25,1	16,0	10,0	48,9	58,9	0,88	0,9	160,9
	2—5 ha	569	404,2	20,1	40,4	1,5	38	39,5	0,27	0,28	152,6
	preko 5 ha	426	188,2	17,5	65,7	2,6	14,2	16,8	0,02	0,67	27,7
	Ukupno:	1178	921,4	21,3	36,6	4,9	37,2	42,1	0,29	0,33	341,3
Kotar	do 2 ha	863	1421,3	25,2	19,1	17,1	38,6	55,7	0,64	0,91	546
	2—5 ha	4846	3003,4	22,1	49,4	7,7	20,8	28,5	0,13	0,17	625,3
	preko 5 ha	6142	2451,5	18,3	75,5	4,1	2,1	6,2	0,09	0,02	59,5
	Ukupno:	11861	6876,2	21,2	52,8	8,4	17,6	26,0	0,19	0,15	1219,1

Kao što vidimo iz ove tabele, najmanje viškove radne snage ima općina Belišće, pa onda redom Valpovo, Petrijevci i Bizovac. Takvo stanje je i razumljivo. U općinama Petrijevci i Bizovac prosječno su najveći posjedi po površini zemljišta, a najveća je i mogućnost zaposlenja u vezi drveno-industrijskog kombinata. Obratno je u općini Petrijevci i naročito u općini Bizovac.

Pogledamo li kategorije gospodarstva vidjet ćemo, da je kod današnje proizvodnje, načina proizvodnje i sredstava, radna snaga potpuno zaposlena samo na gospodarstvima preko 5 ha. U toj kategoriji samo Bizovac još uvijek pokazuje višak radne snage, jer ima najslabije stočarstvo.

Najmanje je zaposlena radna snaga u gospodarstvima do 2 ha. U općinama Belišće i Bizovac, u ovoj kategoriji seoskih gospodarstava veći je potrošak rada za rad izvan gospodarstva, nego u gospodarstvu. Tu je dobro riješen problem. Teže stanje u općinama Petrijevci i Bizovac, gdje ova radna snaga ostaje nedovoljno zaposlena.

Ako promatramo višak radne snage, koji otpada samo na poljoprivredu i domaćinstvo, vidjet ćemo također da su najmanji višci u općinama Belišće i Valpovo, a najveći u Bizovcu i Petrijevcima, gdje ima prosječno manje zemljišta i manje stoke po 1 ha. Naročito se ističe Bizovac s velikim viškom radne snage.

Izrazimo li višak radne snage u radnim danima s pretpostavkom, da je kapacitet rada radno sposobnog na godinu 2.200 sati, onda imamo ove viškove radnih dana po općinama i ovaj gubitak dohotka kotara izražen u dinarima:

OPĆINE	Višak radno sposobnih	Višak u 10-satnim radnim danima	Zarada po radnom danu*	Ukupno smanjenje dohotka u dinarima
Belišće	103	22.660	427	9.675.820
Valpovo	432	86.200	427	36.807.400
Petrijevci	339	79.000	421	33.259.000
Bizovac	341	75.200	369	27.748.880.
Ukupno:	1.215	263.060	408	107.491.100

Vrijednost neiskorištenih radnih dana u 1953. godini u kotaru Valpovo iznosi dakle oko $\frac{1}{4}$ cijelog nacionalnog dohotka poljoprivrede kotara.

Interesantno je i sudjelovanje pojedinih grana i djelatnosti u ukupnoj zaposlenosti. Prema anketnim podacima imamo ovo učešće pojedinih grana u ukupnoj zaposlenosti u seoskim gospodarstvima kotara Valpovo u 1953. godini.

Biljna proizvodnja	zaposljuje	44,0%	radnih dana
Stočna proizvodnja	„	35,0%	„ „
Ostale djelatnosti	„	21,0%	„ „
Ukupno		100%	radnih dana

Prema naprijed navedenom broju radno sposobnih u kotaru Valpovo i kapaciteta od 2.200 sati po radno sposobnom, bilo bi u kotaru Valpovo 1.720.000 raspoloživih 10-satnih radnih dana u seljačkim gospodarstvima u 1953. god. Odbijemo li 263.060 radnih dana utrošenih izvan gospodarstva, bilo bi u poljoprivredi utrošeno 1.456.940 radnih dana. Njihova raspodjela po granama bila bi slijedeća:

Biljna proizvodnja	639.000 radnih dana
Stočna proizvodnja	508.000 „ „
Ostale djelatnosti	309.340 „ „
1.456.340 radnih dana	

Takvo pitanje viška radne snage traži jače zaposlenje kapaciteta radne snage, koji nije dovoljno iskorišten naročito u općinama Bizovac i Petrijevci. Postoje razna rješenja za povećanje uposlenosti. U

* Zarada po 1 radnom danu izračunata je pomoću ankete o ličnoj potrošnji u naravi i novcu. Izrazivši svu ličnu potrošnju u novcu i podijelivši ovu sumu sa radnim danima, koje je gospodarstvo utrošilo u tekućoj godini, došli smo do zarade po jednom radnom danu.

prvom redu moguće je u sadašnjim uvjetima uposlenost povećati povećanjem broja stoke, jer su stajski kapaciteti neiskorišteni. Prema tome potrebno je uzgojiti ili kupiti stoku za već postojeće staje. Kad bi se broj stoke povećao samo za 50% t. j. za koliko ima slobodnih kapaciteta, uz dosadašnju bi se produktivnost sav spomenuti višak radne snage mogao uposliti. Povećanje zaposlenosti moguće je u manjoj mjeri forsiranjem poljoprivredne prerađivačke radinosti. U budućnosti veće zaposlenje moguće je intenziviranjem poljoprivrede na osnovu natapanja, povećanjem biljne proizvodnje upotrebom veće količine stajskog i umjetnog gnojiva, upotrebom suvremene mehanizacije, te povećanjem stočne i prerađivačke proizvodnje.

Ing. MILAN PANJAN
Zavod za zaštitu bilja, Zagreb

O zarazi suncokreta sa *Orobanche cumana*, Mutel

Do prije nekoliko godina kultura suncokreta kod nas bila je bez nekih naročitih bolesti i štetnika. Međutim, unatrag nekoliko godina proširila se jedna parazitska biljka, koja raste na korijenju suncokreta iz kojeg crpi hranu, u toj mjeri, da prijete u nekim jako zaraženim krajevima rentabilnom uzgoju suncokreta. Ova parazitska biljka poznata je inače pod raznim narodnim imenima kao vodnjača, volovčđ, čuma, zumbul, alamanka i t. d. Osim suncokreta napada rajčicu, duhan i neke ukrasne biljke. Na suncokretu mogu doći i neke druge parazitske biljke iz roda *Orobanche*, tako je poznata osim *O. cumana* i *O. ramosa*, ali je rjeđa na suncokretu od prve. Inače je poznato oko 200 vrsta ovih parazitskih biljaka, no kod nas se nalazi mali broj, a rasprostranjene su po čitavu svijetu. Parazitiraju na najraznovrsnijem bilju. Kod nas su uglavnom opasni paraziti na suncokretu *O. cumana* i *O. ramosa* na duhanu, ali obje mogu doći na rajčici u jakoj mjeri. Razlika među njima je u tom, što prva nije razgranata već ima jedno stablo, na kojem se nalaze ljuskice mjesto listova i cvjetiči svjetloljubivaste boje, dok je druga razgranata (*ramosa* = granata). Veličine su oko 30 cm, ali mogu biti i veće, naročito *O. cumana*.

Ove su biljke pravi paraziti, jer nemaju listnog zelenila, pa prema tome ne mogu asimilirati, već se isključivo hrane sokom biljke, na kojoj parazitiraju. Na jednoj biljci obično ih ima nekoliko, ali poznate su i takve zaraze, da ih na jednoj biljci suncokreta ima preko 200. Uzmemo li da jedna biljka stvara oko 100.000 sjemenaka, onda se vidi kakav je strašan potencijal razmnažanja tih biljka. Sjeme se prenosi vjetrom, jer je vrlo sitno, ali i sjemenom suncokreta, na kojeg je vjetar sjeme vodnjače nanio. Ova svojstva, vrlo sitno sjeme i stvaranje ogromnih količina sjemena po jednoj biljci znak su, da se ta biljka